

OMGEVINGSANALYSE COVID-19

Analyseperiode 11:00 uur d.d. 13 maart – 12:30 uur d.d. 14 maart

, Team Omgevingskennis RVO (EZK, LNV) | Met input van VWS, RIVM, J&V, BZ, FIN, BZK, IenW, OCW, SZW en Defensie

10.2e

Wie is getroffen? (1 ^e ring)	Wie is betrokken? (2 ^e ring)	Wie voelt zich betrokken? (3 ^e ring)
• Nederlanders die overleden zijn aan COVID-19 • Nederlanders besmet en/of geïsoleerd in gebieden getroffen door COVID-19 • Nederlanders die op het punt staan te reizen • Patiënten, medewerkers en bezoekers van gesloten Nederlandse ziekenhuizen • Bedrijven die getroffen worden door de gevolgen van het virus of door de maatregelen.	• Familie, vrienden, omwonenden van getroffen Nederlanders • Werknemers en klanten van getroffen bedrijven • Zorginstellingen en personeel • Organisaties met getroffen medewerkers/studenten	• Actieve burgers die zich (o.a. op sociale media) zorgen maken over het virus • Algemeen publiek • Politici

Samenvatting

- De media-aandacht voor COVID-19 blijft onverminderd groot. Het nieuwe coronavirus is hét onderwerp van gesprek in de weekendkranten, online media en op televisie, en de actualiteitenprogramma's vrijdagavond trokken zeer veel kijkers. Heel het land is volledig in de ban van het coronavirus. 'Corona regeert', kopt De Telegraaf vandaag op de voorpagina.
- In Nederlandse ziekenhuizen worden geplande operaties en afspraken massaal afgebeeld. Extra bedden zijn niet het probleem, beademingsapparatuur is 'de bottleneck', betogen deskundigen. RTL Nieuws sprak vrijdag al 'code rood' in alle Brabantse ziekenhuizen.
- Uit de berichtgeving komt naar voren dat er verwarring en onrust is over het openhouden van scholen.
- KLM wil werktijdverkorting aanvragen voor al haar personeel (35.000 mensen) vanaf april en wil het aantal voltijdsbanen met 1500 tot 2.000 verminderen.
- Er werd vrijdag opnieuw volop gehamsterd. Er wordt gesproken over 'totale gekte' en 'coronahysterie'. Het CBL legt een relatie tussen het hamstergedrag en een gebrek aan daadkracht bij de overheid.
- Wetenschappers van het Erasmus MC en de Universiteit Utrecht claimen de vondst van een antilichaam tegen Covid-19. Het antilichaam moet nog op mensen getest worden, dat kan maanden gaan duren.

Karakterisering berichtgeving

- De media-aandacht voor COVID-19 blijft onverminderd groot. Vrijdagavond is het coronavirus hét onderwerp van gesprek in de actualiteitenprogramma's. Ruim 1,7 miljoen mensen kijken naar de speciale uitzending van NOS over de 'feiten en fabels' van het coronavirus, waarbij ook de druk op de zorg uitgebreid aan bod komt.
- Net als donderdag worden vrijdag de actualiteitenprogramma's zeer goed bekeken, het NOS Journaal van 20 uur had bijna 3 miljoen kijkers, één miljoen meer dan gemiddeld.
- De weekendkranten brengen zaterdag in woord en beeld wat de huidige fase van het coronavirus betekent voor de hele samenleving. Vrijwel alle facetten daarvan worden geraakt door het virus: van thuiswerken tot hamsteren, van lege restaurants tot zieke mensen in thuisisolatie. Sommige media schrijven over 'lege straten'. Corona regeert, kopt De Telegraaf vandaag op de voorpagina.

- Media berichten volop over maatregelen die ziekenhuizen in heel Nederland nemen vanwege het stijgend aantal coronapatiënten. Intensive care-afdelingen worden uitgebreid en in veel ziekenhuizen worden niet-spoedeisende operaties uitgesteld en kunnen verloven van zorgmedewerkers worden ingetrokken.
- De vraag “what’s next: gaan we de kant van Italië op?” hangt continu boven de markt. Dat geldt specifiek ook voor de zorgsector.
- De (kwaliteit van de huidige) crisiscommunicatie ten slotte blijft onderwerp van gesprek dit weekend. Aan de ene kant zien communicatie-experts dat de overheid steeds moet laveren tussen communicatie op basis van de feiten op dat moment en diezelfde feiten die elk moment kunnen veranderen. Kritiek die te horen blijft, is dat bepaalde maatregelen beter uitgelegd moeten worden.
- Veel media-aandacht voor de maatregel om scholen in het primair - voortgezet en middelbaar onderwijs open te houden. Uit de berichtgeving komt naar voren dat er verwarring en onrust is over het openhouden van scholen.
- Er is veel aandacht voor ontwikkelingen op het gebied van de luchtvaart, met name voor de aankondiging dat KLM werktijdverkortingsaanvragen voor al haar personeel (35.000 mensen) het aantal voltijdsbanen met 1500 tot 2.000 wil verminderen.
- Veel discussie over de economische impact van de crisis en discussie over de in te zetten maatregelen (nationaal en Europees). Er wordt vooral aangedrongen op een gecoördineerde actie vanuit Europa. Er wordt opnieuw opgeroepen om bedrijven en sectoren te steunen.

SISOS (Slachtoffers - Identiteiten – Schade - Oorzaken - Scenario’s)

Slachtoffers

- Het totale aantal mensen bij wie het virus is vastgesteld is met 190 gestegen tot 804. Het aantal sterfgevallen is vrijdag verdubbeld naar een totaal van tien. De provincie Noord-Brabant telt nu 356 patiënten.
- Van alle mensen bij wie het virus is vastgesteld werken er 179 in de zorg.

Scenario’s

- RIVM-directeur Jaap van Dissel zegt in NRC dat 50 tot 60 procent van de Nederlanders mogelijk het virus krijgt.
- Mark van der Kuil, medisch hoofd van de intensive care van ziekenhuis Bernhoven in Uden waarschuwt voor een situatie mensen niet meer geholpen kunnen worden, vanwege gebrek aan capaciteit. “Het is een reëel scenario dat we binnenkort 80-plussers niet meer kunnen opnemen.”
- Epidemioloog John Paget stelt in Trouw dat de nieuwe cijfers bevestigen dat Nederland over twee weken is waar Italië nu staat, alle maatregelen ten spijt.
- Wetenschappers van het Erasmus MC en de Universiteit Utrecht claimen de vondst van een antilichaam tegen Covid-19. Het antilichaam moet nog op mensen getest worden, dat kan maanden gaan duren.
- KNMP is 'ernstig' bezorgd over de mogelijke tekorten aan geneesmiddelen op korte termijn.
- Oud-commandant der strijdkrachten Tom Middendorp zegt dat in ‘gitzwarte’ scenario’s het leger binnen enkele uren beschikbaar is. Ook zegt hij dat er bestuurlijke afspraken zijn over het moment waarop Defensie kan inspringen om te helpen.

Informatiebehoefte

- De VWS-webcare heeft vrijdag en zaterdagochtend zo’n 2784 berichten binnengekregen. De stemming is overwegend negatief. De meeste onderlinge discussies gaan over de maatregelen die NL treft ten opzichte van andere landen, het aantal slachtoffers, hoe scholen ermee omgaan en het (aankomend) tekort aan zorgpersoneel. Een vraag die regelmatig voorbij komt is ‘wordt de coronatest vergoed?’.
- De gezamenlijke centrale meldkamer van de Veiligheidsregio Zaanstreek-Waterland, Kennemerland en Noord-Holland Noord in Haarlem wordt overspoeld met coronatelefoontjes. Het alarmnummer 112 raakte vrijdagavond, nadat het publieksinformatienummer 0800-1351 van het RIVM was gesloten, overbelast door mensen die belden met vragen over symptomen van het coronavirus.

- Het consulaire contactcentrum van BZ is 's avonds overbelast.
- In verschillende media en op Twitter wordt veel verwezen naar de doorlopend bijgewerkte reisadviezen van BZ. Er worden vragen gesteld over het annuleren van reizen en wel of geen teruggave van geld. Een negatief reisadvies zou hier niet voldoende voor zijn.
- Op Twitter wordt de vraag gesteld of overtreding van de maatregelen strafbaar is (webcare JenV).
- In Trouw zegt een strafrechtadvocaat dat het goed zou zijn als de NOvA en de rechtspraak knopen doorhakken over hoe het verder qua met contact tussen advocaten en cliënten.
- Bij de FNV komen veel vragen binnen van bezorgde leden. Vooral vragen over beschermingsmiddelen, werken in besmette gebieden, werktijdverkortings, verplicht opnemen van verlof en loondoorbetaling bij ziekte of sluiting van bedrijfsonderdelen komen binnen op het contactcenter van de bond.
- Bij verschillende ondernemersorganisaties staat de telefoon roodgloeiend door vragen van ondernemers.
- De Consumentenbond krijgt veel vragen of het bestellen van pakketjes uit China wel veilig is. Joyce Donat van de Consumentenbond zegt bij de NOS dat er geen reden tot zorg is.
- Volgens een reportage in de Volkskrant leeft bij ouders de vraag of ze een boete krijgen als ze hun kind thuishouden, terwijl deze niet ziek is. Minister Slob wordt geciteerd: 'We zitten niet in termen van toezicht, meer in termen van volksgezondheid'.
- Crisisdeskundige Arjen Boin (UvL) benadrukt in het FD, Trouw en de Volkskrant de noodzaak van eenduidige communicatie en duidelijkheid. Rutte en de RIVM zouden meer informatie moeten geven over wat mogelijk in een volgende fase aan de hand kan zijn. Boin wijst onder andere op tegenstrijdige communicatie die buurlanden verstrekken. Een betere afstemming zou wenselijk zijn.

Waarneembaar gedrag (schadebeperking)

Algemeen publiek

- "In Nederland stiller dan normaal", kopt NRC.nl met een foto van een verlaten Dam in Amsterdam. Mensen lijken niet alleen de drukte in supermarkten te vermijden, maar ook het openbaar vervoer.
- Verschillende media schrijven over de actie #CoronaHulp op sociale media, waarmee mensen zich behulpzaam tonen. De helpers zijn volgens de Telegraaf vaak jongeren of werknemers van voorlopig gesloten bedrijven. Op Twitter verschenen vrijdag en zaterdagochtend meer dan 4000 berichten met de hashtag.

Hamsteren

- Ook vrijdag sloegen Nederlanders massaal aan het hamsteren. Dit zorgt voor veel media-aandacht in landelijke en regionale media. Er wordt gesproken over 'totale gekte', 'coronahysterie' en 'pure paniek'. De oproep van premier Rutte vrijdag om op te stoppen met hamsteren wordt veel in de media overgenomen.
- Het CBL en supermarkten benadrukken dat er genoeg voedsel is en dat hamsteren niet nodig is.
- Verschillende deskundigen komen in de media aan het woord die de hamsterwoede proberen te duiden. CBL-directeur Jansen verwijt de politiek en overheid een gebrek aan daadkracht. "Dan krijg je dat mensen het zekere voor het onzekere nemen."

Tekorten bij coronatests

- Onderzoekslaboratorium Certe in Groningen, waar wordt getest op het coronavirus, waarschuwt voor tekorten aan hulpmiddelen die nodig zijn voor de diverse apparaten in de laboratoria. Leveranciers kunnen de vraag nauwelijks aan. Ook aan andere materialen dreigt gebrek, zoals pipetpuntjes en mondkapjes.

Ziekenhuizen annuleren planbare zorg, schalen IC's op

- Ziekenhuizen in heel Nederland nemen extra maatregelen vanwege het stijgend aantal coronapatiënten. Intensive care-afdelingen worden uitgebreid en speciale corona-afdelingen ingericht. In alle Brabantse ziekenhuizen geldt code rood. In de ziekenhuizen worden alle niet-spoedeisende operaties uitgesteld en kunnen verloven van zorgmedewerkers worden ingetrokken. Het afbellen gebeurt niet alleen door ziekenhuizen in Brabant, maar in elk geval ook in veel andere regio's. Ook worden poliklinische afspraken uitgesteld.

- De Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) bevestigt dat veel ziekenhuizen operaties uitstellen die niet spoedeisend zijn. “Daarmee spelen ze capaciteit vrij voor eventuele acute zorg die nodig is om mensen te behandelen met het coronavirus”, verklaart woordvoerder Wouter van der Horst.

Onderwijs

- Verschillende scholen besloten vrijdag toch te sluiten. Het AD schrijft over chaotische taferelen op scholen: half lege klassen en groepen naar huis. Het Landelijk Actie Komitee Scholieren (LAKS) vindt dat scholen hun eigen afweging moeten maken of ze dicht gaan of niet. Scholen bereiden zich met man en macht voor op noodscenario's, kopt het FD.
- Circa 20 tot 30 procent van de leerlingen is vrijdag thuisgebleven vanwege het coronavirus, zegt Rob van Ooijen van de Algemene Vereniging Schoolleiders (AVS).
- Een open brief aan premier Rutte op Facebook, waarin een kleuterjuf uit Pernis haar onbegrip uit over het openhouden van scholen, is ruim 12.000 keer gedeeld op Facebook.
- ND schrijft over het overleg met scholenkoepels gisteravond en dat scholen desnoods ook online les mogen geven als dat door corona niet anders kan. Ook het AD schrijft hierover en vertelt hoe verschillende scholen met problemen omgaan.

Werktijdverkorting

- Inmiddels hebben meer dan 5000 bedrijven werktijdverkorting aangevraagd. Koolmees geeft aan dat de behandeling van die aanvragen iets langer zal duren 'we zijn aan het opschalen'.
- Werkgeversorganisaties dringen er bij SZW op aan om de drempel voor de regeling te verlagen. Zo moeten werkgevers zes weken wachten tot ze geld krijgen van het UWV. Dat is vooral voor het mkb aan de lange kant. Ze willen dat ook bedrijven waar helemaal geen werk meer is, zoals in de evenementenbranche, al hun personeel kunnen wegsturen. Volgens SZW kunnen bedrijven wel degelijk voor al hun werknemers werktijdverkorting vragen.
- FNV waarschuwt werkgevers om niet te snel te beginnen aan werktijdverkorting en waarschuwt zijn leden om niet te snel akkoord te gaan met het op verzoek van hun baas opnemen van vakanties. De FNV vindt dat werkgevers eerst moeten kijken naar alternatieven voor personeel dat even niets te doen heeft, zoals bijscholing.
- In diverse media wordt er op gewezen dat er nog niet voldoende vangnet is voor flexwerkers en zzp'ers. FNV attendeert op social media op medewerkers met een onzeker contract die niet onder de regeling werktijdverkorting vallen. FNV vindt dat ook deze medewerkers recht hebben op een vangnet en dringt aan op aanpassing van de regeling. Ook Vakbond CNV vindt dat de overheid zich het meest moet bekommeren om flexwerkers.

Ziekteverzuim

- Onduidelijkheid in de media over een eventuele toename van het ziekteverzuim. Arbodiensten merken dat het aantal ziekmeldingen de afgelopen periode hoger ligt dan in vergelijkbare periodes in het verleden, maar zeggen tegelijkertijd dat er nog onvoldoende gegevens zijn om dat met zekerheid vast te stellen. BNR meldt dat we ons nog niet massaal ziek melden.
- Omdat thuiswerken voor lang niet alle bedrijven uitkomst biedt, roept ArboNed bedrijven op om ook andere maatregelen te nemen. Bovenop de hygiënemaatregelen en het advies om fysiek contact te voorkomen, kunnen bedrijven volgens de werk- en openingstijden spreiden. Daarnaast kunnen werkgevers de kans op besmetting verkleinen door personeel beter over het pand te verdelen.

Luchtvaart en openbaar vervoer

- KLM wil werktijdverkorting aanvragen voor al haar personeel (35.000 mensen) vanaf april en wil het aantal voltijsbanen met 1500 tot 2.000 verminderen. Tijdelijke krachten krijgen geen contractverlenging. KLM vliegt niet meer naar 6 bestemmingen in de VS, waaronder Boston, Houston, Las Vegas en Minneapolis.
- Door het verbieden van vluchten uit risicolanden valt 50 procent van de Nederlandse luchtvrachtcapaciteit van en naar China en Zuid Korea weg omdat deze vracht in de buik van passagierstoestellen wordt vervoerd.

- De NOS schrijft dat het onduidelijk is hoe Nederlanders die zich nog in China, Iran, Italië en Zuid-Korea bevinden terugkomen.
- Verschillende landen, waaronder Turkije en Marokko, sluiten hun luchtruim voor vluchten uit Nederland.
- Slots voor vaste start- en landingsrechten luchtvaart worden opgeschort tot en met juni. Zo zouden er minder spookvluchten worden gemaakt om deze rechten te behouden.
- Verschillende reisorganisaties laten reizigers kosteloos omboeken. Knopperts van prijsvergelijker Independer zegt dat vrijwel niemand annuleren dekt, omdat 'angst geen grond is.'
- Verschillende OV-bedrijven maken melding van een terugval in reizigers. Branchevereniging OV-NL zegt dat er maandag een aangepaste dienstregeling geldt.

Evenementen en sport

- De veiligheidsregio's in Noord-Brabant, Flevoland en Twente zien dat al gehoor wordt gegeven aan de maatregel om geen activiteiten te houden met meer dan honderd mensen, maar hebben toch een noodverordening uitgeroepen om makkelijker toezicht te kunnen houden op de naleving.

Cultuur

- Een meerderheid in de Tweede Kamer is voor een steunpakket voor de culturele sector, die hard geraakt is door het coronavirus.

Economie en bedrijfsleven

- Het CBL merkt dat er meer gehamsterd wordt in Nederlandse supermarkten. Fabrieken en distributiecentra kunnen de grotere vraag nog aan, maar het is wel "alle hens aan dek". De oproep van Rutte om te stoppen met hamsteren wordt in veel media gedeeld.
- De EU verwacht economische krimp in 2020, door aanleveringsproblemen uit China en liquiditeitsproblemen bij bedrijven in Europa. De EC stelt maximale flexibiliteit bij toepassen EU-regels over staatssteun en begrotingsregels voor. De EC maakt 37 miljoen euro vrij voor onder meer compensatie van bedrijven.
- Werkgevers in de land- en tuinbouw maken zich zorgen over de beschikbaarheid van voldoende arbeidskrachten vanwege de corona-uitbraak. Met name in het seizoenswerk dreigt een tekort te ontstaan.
- De Europese Commissie verwacht de economie van de Europese Unie dit jaar met circa 1 procent zal krimpen als gevolg van de uitbraak. In februari ging de EC er nog vanuit dat de economie met 1,4 procent zou groeien. De EU maakt 37 miljard euro vrij om de economische impact van het coronavirus op de lidstaten op te vangen.
- Ook de agrarische sector merkt nu verschillende gevolgen van het coronavirus. Vooral de sierteeltsector zegt nadelige gevolgen te merken door een dalende prijs en een kleinere vraag uit Azië en Italië. Tuinbouwers die afhankelijk zijn van arbeid uit het buitenland vrezen dat er niet genoeg mensen zijn om seizoensarbeid te vullen.

Justitie en Veiligheid

- Diverse media plaatsen korte berichten over maatregelen van Dienst Justitiële Inrichtingen. Vanaf zaterdag wordt o.a. het bezoek aan gedetineerden opgeschort. Ook worden alle verlopen opgeschort. Op dit moment zijn er volgens DJI nog geen besmettingen in de inrichtingen geconstateerd.
- De Raad voor de Rechtspraak heeft laten weten dat de rechtbanken vooralsnog openblijven, zittingen kunnen dus doorgaan. De toegang wordt wel beperkt. Dat gerechtsgebouwen komende week toch dichtgaan, wordt niet uitgesloten.
- De planning van het MH17-proces staat op losse schroeven, zo melden verschillende media. Uiterlijk woensdag 18 maart besluit de rechtbank of het proces als gepland op 23 maart verder gaat.

Defensie

- De tweet van Defensie om een rondgaand bericht waaruit zou blijken dat Defensie 'stand-by' zou staan om een straatverbod te handhaven, te ontkrachten, wordt bijna unaniem goed ontvangen. Mensen roepen op fake news niet te geloven en zeggen af te gaan op de officiële kanalen van de overheid en het RIVM.
- Chemiebedrijf DSM en Defensie bieden steun aan rond het coronavirus, tweet de voorzitter van de militair vakbond AFMP op vrijdag.
- Oefenvluchten met F-16's van vliegbasis Volkel zijn tot nader order van de baan.
- Het Amerikaanse ministerie van Defensie heeft tot 11 mei alle binnenlandse reizen voor militairen, burgerpersoneel en hun families stilgelegd.

Koninkrijksrelaties

- Curaçao, Aruba en Bonaire hebben hun luchthavens gesloten voor binnenkomende vluchten uit Europa. Op Curaçao werd gisteren de eerste besmetting bevestigd. Op Aruba zijn twee personen besmet. Op Bonaire is nog geen besmetting vastgesteld, maar gezaghebber Rijnja heeft wel een verzoek ingediend bij I&W om het luchtruim voor vliegtuigen uit Europa en specifiek uit Nederland te sluiten tot 31 maart. Bonaire heeft cruiseschepen een aanmeerverbod opgelegd.
- Volgens het Antilliaanse Dagblad volgde na de bekenmaking van de eerste besmetting een run op de supermarkten in Willemstad. De regering op Curaçao ziet op dit moment geen reden de scholen te sluiten. Op Aruba worden alle publieke activiteiten in maart geschrapt en vanaf maandag zijn alle scholen gesloten.

Internationaal

- Denemarken en Slowakije sluiten de grens voor buitenlanders tot 14 april. Ook Polen, Oekraïne, Cyprus en Kosovo sluiten de grenzen. Tsjechië verbiedt meeste reizen in en uit het land. Vietnam sluit de grenzen voor inwoners van Schengenlanden. Colombia voor Europeanen. Spanje verkeert vanaf zaterdag in noodtoestand. Noorwegen laat toeristen niet langer toe.
- De Duitse politie houdt extra controles langs de Nederlandse grens. Steekproefsgewijs worden auto's gestopt en wordt er naar gezondheidsklachten gevraagd.
- Spanje en de VS hebben vrijdag de noodtoestand uitgeroepen.
- De WHO heeft Europa vrijdag uitgeroepen tot het epicentrum van de uitbraak van het nieuwe coronavirus.

Betekenisgeving

Opiniepeiling

- Nu de impact van het coronavirus duidelijker wordt, stijgt ook het aantal mensen dat bang is om ziek te worden. Dat blijkt uit onderzoek van EenVandaag onder 13.000 leden van het Opiniepanel. Begin deze week was nog 9 procent bang om ziek te worden, na de aangekondigde maatregelen van donderdag steeg dat aantal naar 15 procent. De meeste ondervraagden houden zich aan het advies dat het RIVM dinsdag gaf: 'stop met handen schudden'. Ook wassen mensen hun handen vaker, blijven ze sneller thuis als ze verkouden zijn en wordt het openbaar vervoer door meer mensen gemeden.

Algemeen

- Nederlanders moeten hun verantwoordelijkheid nemen en dit weekeinde verjaardagen en etentjes overslaan. Die dringende oproep doet hoogleraar virologie en corona-expert Marion Koopmans. "In plaats van wijzen naar de overheid moet je naar jezelf kijken. Blijf waar het kan gewoon binnen." Koopmans is blij dat er door het kabinet extra maatregelen getroffen zijn. Maar daarmee zijn we er nog lang niet. We krijgen dit virus er alleen onder als we het met zijn allen echt wíllen."

Buitenlandse reizigers

- Het AD schrijft dat 'gezonde Nederlanders' nog een week langer in Vietnam in quarantaine moeten blijven. De 25 mensen moeten nog tot 20 maart in Hoi An blijven.

- Een groep van 20 Nederlandse wintersporters zit vast in Noorwegen. Ze zouden het land moeten verlaten, maar veel vluchten zijn geannuleerd. Er is onduidelijkheid en frustratie, aldus de organisator. Hij snapt niet dat het reisadvies nog niet is aangepast.

Reacties op aanpak Nederlandse overheid

- Er is kritiek op de bekendmaking van minister Kaag dat er 4 miljoen euro extra naar de WHO gaat.
- KLM en Schiphol zeggen tevreden te zijn met de steun van het kabinet.
- Evofenedex noemt het een goed besluit van het kabinet om, naast vrachtluchten, lege passagiersvluchten mét vracht mogelijk te maken met China & Zuid Korea. Dit is een noodoplossing voor hopelijk enkele weken en nog geen toestemming van EC.
- Of de maatregelen resultaat hebben, kunnen we pas over een tijdje zien, zegt Frits Rosendaal, hoogleraar klinische epidemiologie aan het LUMC. Hij is tevreden met wat het kabinet donderdag aankondigde. "Het enige serieuze discussiepunt zijn de scholen. Kinderen kunnen namelijk ook verspreiders zijn van het virus."
- In Nederland legt de overheid de verantwoordelijkheid deels bij de burgers. Die beslissingsruimte leidt bij mensen tot verwarring. Het aantal telefoontjes in de praktijk is "ontploft", zegt een huisarts in NRC.
- Martin Visser en Herman Stam (FD) uiten zorgen over de economische crisis als gevolg van de coronauitbraak. Visser ziet dat er geen lessen zijn getrokken uit de financiële crisis van 2008 en hekelt de aarzelende kabinetsaanpak.
- Microbioloog Rosanne Hertzberger spreekt over een 'nuchtere maar dwingende persconferentie, met duidelijke strengere maatregelen'. "In dit land lijken de infrastructuur, zorg, wetenschap en zelfs beleidsmakers tamelijk stressbestendig. De enige die zakte voor de test, was het volk zelf."

Functioneren en communicatie overheid

- Heymans (RTL Nieuws) verbaast zich dat in de plenaire vergaderzaal van de Tweede Kamer politici 'boven op elkaar' zitten. "Het doet vreemd aan dat iedereen in dit coronadebat de mond vol heeft van maatregelen ter bescherming tegen het virus, maar er zelf – althans in de vergaderzaal – niet naar handelt."
- Volgens Chavannes (De Correspondent) maakt de crisis duidelijk dat het bestuur kennis en stevige instituties nodig heeft. Bewindslieden moeten zich weer omringen met 'topambtenaren die deskundig zijn, in plaats van de passerende procesmanagers van de Algemene Bestuursdienst'.
- NRC stelt in het commentaar dat de wereld juist nu behoefte heeft aan betrouwbare leiders en kennis van zaken. De krant noemt het bemoedigend dat veel regeringen medische experts in het centrum van de besluitvorming hebben opgenomen.
- "De luchtige toon is bijgesteld, dat is verstandig", zegt Arjen Boin, crisisdeskundige en hoogleraar publieke instituties en openbaar bestuur, in Trouw. Zijn advies: vermijd het frame 'BV Nederland moet wel blijven draaien'. Daarmee suggereer je dat de gezondheid van mensen toch minder belangrijk is dan de winstcijfers van bedrijven."

Luchtvaart

- President-directeur Benschop van Schiphol vindt het verstandig dat de politiek zich laat adviseren door deskundigen. "Dus als er een politiek besluit komt over minder vluchten dan zullen wij dat uitvoeren". Schiphol verwacht deze maand zeker 30% minder reizigers.
- Pieter Elbers (KLM) sluit een vraag om financiële overheidssteun niet uit.

Onderwijs

- Trouw opent met artikel dat er onrust is over het openhouden van scholen. Leraren begrijpen dit niet, zegt de krant. Ook in het FD aandacht voor de onrust en verwarring die op scholen heerst.
- In Volkskrant een analyse met de conclusie dat het draagvlak voor het sluiten van scholen groeit en dat het onhoudbaar lijkt ze open te houden, ook al blijkt uit cijfers dat dit niet nodig is. Ook NRC schrijft over onrust op scholen en dat het niet goed is uit te leggen dat voetbalwedstrijden zijn afgelast, universiteiten dichtgaan maar andere scholen openblijven.
- Uit een peiling van Maurice de Hond onder ruim 3000 mensen blijkt dat: 50% van ouders het een slecht idee dat de scholen worden opengehouden. 37% vindt dat een goed idee en 13% weet het niet. Verder geeft 1

op de 5 ouders met kinderen op de basisschool geeft aan dat ze in de problemen komen als de scholen dicht gaan.

- Geert Wilders, PVV, roept via Twitter alle scholen en ouders op geen risico's te nemen en de 'onverantwoorde oproep' van Rutte te negeren. 'Sluit uw deuren en hou uw kinderen als het even kan thuis, benadrukt hij. Ook zegt hij dat er door zijn motie nu geen boetes worden uitgedeeld.

Woningmarkt en bouw

- Vereniging Eigen Huis (VEH) merkt nog geen effecten, maar voorziet dat ook de woningmarkt geraakt wordt als alle beperkende maatregelen lang aanhouden. Nieuwbouwprojecten kunnen daarnaast stagneren als werknemers uitvallen of bouwmaterialen niet meer worden aangevoerd.
- Volgens hoofdeconoom Blom (ING Nederland) heeft de bouw relatief weinig last van de coronacrisis.

Politie

- AD schrijft dat het coronavirus nog geen druk legt op de capaciteit van de politie. Het ziekteverzuim onder agenten is nog normaal en het afgelasten van voetbalwedstrijden geeft zelfs even lucht in de roosters. Een woordvoerder van het politiekorps benadrukt dat de politie is voorbereid op ontwikkelingen rond de corona-uitbraak.

Economische gevolgen

- Er wordt in de media veel gediscussieerd over de economische gevolgen van de coronacrisis. Oud CPB-directeur Teulings bijvoorbeeld is somber: "Dit gaat tot een gigarecessie leiden. Dat kan bijna niet anders." Er worden vergelijkingen getrokken met de kredietcrisis, maar oud DNB-president Wellink vindt dat de crisissen volstrekt verschillend zijn, maar de besluitvormingsprocessen lijken erg op elkaar.
- Een terugkerend geluid is dat een voordeel is dat onze economie gezond was voordat het coronavirus uitbrak. Zeker met de maatregelen van het kabinet, kan de economie daarom na de virusuitbraak weer snel terugveren, aldus ING-econoom Blom. Volgens economen Vermeend en van der Ploeg is Nederland al lang die toppositie kwijt.
- Oud CPB-directeur Teulings voorspelt dat op korte termijn bedrijven in moeilijkheden gaan komen. Hij acht het verstandig is dat de overheid die bedrijven helpt. De econoom denkt dat Europese regeringen nog veel meer uit de kast moeten halen dan tot nu toe gebeurt.
- Oud DNB-directeur Wellink verwacht dat er heel grote bedrijven in de problemen gaan komen. Waar we bij de vorige crisis banken steunden, zullen we nu die grote bedrijven moeten steunen.
- De pensioenfondsen zijn slachtoffer. Sinds begin van deze week is de gemiddelde dekkingsgraad door de paniek op de beurzen gedaald tot naar schatting 90% of nog minder.
- De Nederlandse Veiligheidsbranche roept het kabinet op om maatregelen te nemen om de economische schade van beveiligingsbeperkingen te beperken.
- VNO-NCW en MKB Nederland noemen de kabinetsmaatregelen een goede eerste stap. Wel wijzen ze er op dat het kabinet verdergaande steun alvast moet klaarzetten, zoals een noodfonds voor zwaar getroffen sectoren. Bovendien moet het kabinet meer haast maken.
- Robèr Willemsen, Koninklijke Horeca Nederland luit de noodklok voor de horeca. Hij pleit voor een renteloos overbruggingskrediet en een fiscale aanpassing waardoor je even geen btw hoeft af te dragen. En de werktijdverkortings zou sneller en met lumpsum moeten worden verleend.